

ույն տարվա հուլիս ամսին, Մոսկվայում, մեծ հանդիսավորությամբ ու շքեղորեն տոնվեց Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու ավտոկեֆալության 500-ամյա հոբելյանը:

Հորեյանական տոնակատարությունների մասնակցում էին պրավոսլավ բոլոր եկեղեցիների ներկայացուցիչները, որոնք Մոսկվա էին ժամանել թե՛ Բալկանյան, թե՛ Միջին ու Մերձավոր Արևելքի երկրներից և թե՛ այլ վայրերից:

Ուղիղ հինգ դար առաջ Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու կյանքում պատմական խոջունշանակություն ունեցող դեպք տեղի ունեցավ — 1448 թվին գումարված եկեղեցական ժողովում Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցին իրեն ավտոկեֆալ — անկախ ու ինքնուրույն հռչակեց, եկեղեցու գլուխ ընտրելով ռուս միտրոպոլիտի:

Եվ անա այդ նշանավոր տարեթվի 500-ամյակն է, որ տոնում է Ռուսաց պրավոսլավ մեծ եկեղեցին:

Ինչպես հայտնի է, Բրիտանությունը Ռուսաստան մուտք է գործել 10-րդ դարում Կ. Պոլսից և այդ իսկ պատճառով էլ նորաստեղծ ու երիտասարդ Ռուսական եկեղեցին երկար ժամանակ կախման մեջ է գտնվել Կ. Պոլսի Մայր եկեղեցուց: Այլ կերպ լինել էլ չէր կարող. սկզբնական շրջանում, քանի դեռ նորանաստատ Ռուսաց Դուղտր եկեղեցին

չունեց իր եկեղեցական-նվիրապետական օրենքներն ու կանոնները, քնականաբար պետք է այդպիսիք փոխ առնեք Բյուզանդական եկեղեցուց, և այսպիսով հետևաբար ճանաչեք նաև Կ. Պոլսի տիեզերական պատրիարքի հոգևոր գերիշխանությունը ու ենթարկվեք նրա ղեկավարությանը: Սակայն, այլ էր իրադրությունը Բրիտանություն ընդունելուց գրեթե հինգ դար հետո: Այդ երկար ժամանակամիջոցում Ռուսաց եկեղեցին անել, հզորացել ու ամրապնդվել էր. նա ուներ սուրբ սուրբ թիվ կազմող սրբակենցաղ, բարեպաշտ հոգևոր հայրեր, բազմակողմանի զարգացման տեղ, բարեկիրք, իր հավատացյալ հոտի հոգևոր կարիքներին փառապաշտելու ու կորուսի հոգևոր հովիվներ, որոնք ի վիճակի էին իրենց ձեռքը վերցնելու եկեղեցու ղեկավարման գործը:

Արդ տեսնենք, որո՞նք էին այն պատմական նախադրյալները, որ Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցուն հնարավորություն ընձեռեցին 1448 թվականին իրեն անկախ ու ինքնուրույն եկեղեցի հայտարարելու:

Այդ նախադրյալները, որոնք պայմանավորեցին նրա ավտոկեֆալության հռչակումը, հետևյալներն էին. — նախ Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցին Բրիտանության Ռուսաստան մուտք գործելուց մինչև 1448 թվականը ընկած ժամանակամիջոցում եկեղեցական-նվիրապետական տեսակետից այնքան էր անել ու հասունացել, որ ամենայն

իրավամբ կարող էր ճանաչվել որպես ավտոկեֆալ, այսինքն՝ անկախ ու ինքնուրույն, եկեղեցի: Երկրորդ՝ նոր կազմակերպվող ռուսական պետականության ֆաղափական շաների տեսակետից ցանկալի չէր, որպեսզի Ռուսաց եկեղեցին շարունակեր կախման մեջ մնալ Կ. Պոլսի եկեղեցուց. այդ իսկ պատճառով էլ ռուս իշխանները, կոաճելով որ կրոնական կախումը հղի է ֆաղափական անակնկալներով, ոչ միայն հովանավորում էին Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու, իր անկախության համար մղվող, պայքարը, այլ և իրենք ակտիվ մասնակցություն էին ցույց տալիս այդ պայքարին, աշխատելով Ռուսաց եկեղեցին հանել կախման վիճակից ու դարձնել այն լիիրավ, ազգային ավտոկեֆալ եկեղեցի: Երրորդ պատճառն էլ այն էր, որ բյուզանդական կայսրությունը, կանգնած լինելով կործանման անդնդի եզրին, իր օրհասական օրերն էր ապրում: Արևելքից արշավող թուրքերը սպառնում էին բյուզանդական երբեմնի հզոր պետության գոյությանը, դրա համար էլ բյուզանդական կայսրներն ու տիեզերական պատրիարքները ստիպված են լինում դիմելու Հռոմի պապերի օգնությանը: Հռոմի պապերը, ինչպես միշտ, այս անգամ էլ առիթը չեն փախցնում օգուտ փառելու ստեղծված, իրենց համար նպաստավոր, իրադրությունից, և, որպես փրկագին, պահանջում են եկեղեցական միությունն ու Հռոմի պապի գերիշխանության ճանաչում: Այս պահանջները ընդունվում են և 1410 թվից մինչև 1453 թվականը (Կ. Պոլսի անկումը) Կ. Պոլսի տիեզերական պատրիարքական գահի վրա բազմել են սկսում պապի գերիշխանությունը ճանաչող ունիթոր պատրիարքներ: Այս վերջինների օրոք էլ Ռուսաց եկեղեցու գլուխ ևս նշանակվում է ունիթոր միտրոպոլիտ: Այսպիսով ծայր է առնում ունիթորությունը և նույնիսկ Ռուսաստանի ունիթոր միտրոպոլիտ Իսիդորը ինքնազուխ կերպով, առանց ռուս հոգևորականության ու հավատացյալ ժողովրդի կամքի հարցնելու, բյուզանդական կայսրի ոչ պատրիարքի հետ միասին Ֆլորենտիայան ժողովում ստորագրում է Հռոմի եկեղեցու հետ միության պայմանագիրը, այսպիսով վտանգի տակ դնելով Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու ինքնուրույն գոյության խնդիրը: Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու միակ փրկությունը

կայանում էր՝ նրանում, որ նա, պապականության գիրկը չնետվելու և իր անկախությունը ապահովելու համար, անմիջապես խզեր իր կապերը բյուզանդական եկեղեցու հետ և հրաժարվեր բյուզանդական ունիթոր պատրիարքներին ենթարկվելուց: Եվ իրոք, Ռուսաստանում սկսվում է ուժեղ պայքար ծավալվել ունիթորության դեմ և ունիթոր միտրոպոլիտ Իսիդորը հարկադրված է լինում փախուստի դիմել: Ահա այս իրադրությունը ևս խոշոր շափով ազդում է Ռուսաց եկեղեցու իր անկախության համար մղած պայքարի վրա ու արագացնում նրա ավտոկեֆալ եկեղեցի հռչակելու գործը:

Այսպիսով Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու անկախության ու ինքնուրույնության անհրաժեշտությունը բերդարվում էր այդ եկեղեցու ներքին անամբ ու հզորացմամբ, ռուսական պետականության կազմավորմանը և պապի գերիշխանությունը ճանաչելուց խուսափած լինելու հանգամանքով:

Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցին, իր հազարամյա գոյության ընթացքում, խոշոր դեր է խաղացել իր հայրենի երկրի կրոնա-քառյակյան, հասարակական-կրթական ու ֆաղափական կյանքում: Ռուս վեհաձեռն, մեծահոգի, ուղխխոն, սզնվամիտ, առաքինի ժողովրդի շատ հերոսներ իրենց կրոնա-քառյակյան դաստիարակությունը ստացել են հաջողաբար եկեղեցու ծոցում:

Ռուսաց եկեղեցուն խորք են եղել և այսօր էլ խորք են, Հռոմի եկեղեցուն և նրա փառատենչ պետերին հառուկ, եկեղեցական գերիշխանություն հաստատելու հավակնոտ ձգտումները. նա ճանաչել ու ճանաչում է ինքնուրույն եկեղեցիների իրավունքները և կողմնակից է եկեղեցիների ազատ համագործակցությանը: Ռուսաց եկեղեցին գործել ու գործում է ֆրիստոնեական ոգու համաձայն. ֆրիստոնեական քառյակյան նորմաները նրա համար ուղենիշ աստղեր են հանդիսացել և նա իր գործունեության ընթացքում միշտ էլ ղեկավարվել ու ղեկավարվում է ֆրիստոնեական վարդապետությամբ տեղադրու սկզբունքներով: Հավատարիմ ֆրիստոնեական սիրո, եղբայրության, համերաշխության ու խաղաղության հնավանդ վեհ սկզբունքներին, նա այսօր էլ իր բողոքի հուժկու ձայնն է բարձրացնում, երբ տեսնում է, որ Հռոմի եկեղեցին, մոռացության մատնելով ֆրիստոնեական վարդապետության գե-

բազույն սկզբունքները, վերածվել է համաշխարհային ռեակցիայի մի ռստանի, որտեղից ֆրիստոնենական սիրո, եղբայրության, համերաշխության ու խաղաղության փոխառեն ամեն օր ատելության, եղբայրասպանության, զժտության ու մարդկային անեկի մի նոր սպանդի ստեղծման կոչեր են հնչում: Այսօր երբ Ռուսաց եկեղեցին, իր շուրջը համախմբելով բոլոր պրավոսլավ եկեղեցիները, հանուր մարդկության կոչ է անում պայքարել պատերազմի հրձիգների դեմ հանուն ժողովրդների միջև տեական խաղաղության ստեղծման, Հոռմի պապը, մի նոր համաշխարհային սպանդի կազմակերպման այդ մոլի ջատագովը, պատերազմի մեծ ու փոքր հրձիգների առջևից ընթացող այդ մոլեռանդ ջանակիրը, հիստերիկ կոչեր է անում մի նոր խաչակրաց արշավանք սկսելու Սովետական Միության ու նոր դեմոկրատիայի երկրների դեմ:

Հայ եկեղեցին չի կարող անմասն ու դիտողի դերում մնալ, երբ Հոռմեական եկեղեցու կողմից կոպիտ կերպով ռստանարվում են ֆրիստոնենական վարդապետության ամենաուրազնագույն, նվիրական ու ավանդական սկզբունքները, երբ Հոռմի պապը մարդկային նոր նախնիներն է նյութում, աշխարհակոծան նոր պատերազմներ հրահրում, պատերազմի աստծուն երկրպագում ու խնկարկում, Մի՛թե վայել է ֆրիստոնենական «եկեղեցու պետին» մշտամրմունջ աղոթքներով Ամենաբարձրից խաղաղություն հայցելու փոխառեն, օրհներգներ կարդալ հանուն մարդկային դիակոյությունի լեռնացման, մարդաշատ ֆաղաֆների մոխրացման, բազմահազար գյուղերի լանջացման, որբերի այրիների, խեղահողմների բազմացման և մարդկային ֆաղաֆսկրության ոչնչացման:

Ո՛չ, ֆրիստոնենական վարդապետության, ֆրիստոնենական եկեղեցու ռզուն դեմ է, երբ եկեղեցու պետը ստանձնում է պատերազմի մունենտիկի դատապարտելի դերը:

Հայ եկեղեցին չի կարող հանդուժել պատերազմի փառաբանությունը ֆրիստոնենական եկեղեցու սրբազան քեմերից և նրա պետի կողմից, նա կողմնակից է ժողովուրդների միջև հարատև խաղաղության հաստատման, ֆրիստոնենական սիրո, եղբայրության,

համերաշխության թագավորման: Հայ եկեղեցու տեղը խաղաղասեր եկեղեցիների շարքումն է և նա, իր ձայնը միացնելով պրավոսլավ խաղաղասեր եկեղեցիների ձայնին, կոչ է անում հայ հավատացյալներին պայքարել պատերազմի հրձիգների դեմ հանուն մշտադե խաղաղության ու հանուր մարդկության երջանկության:

Խաղաղասեր եկեղեցիների թշնամիները ընդհանրապես և Հայ եկեղեցու թշնամիները մասնավորապես, ստանդո զանազան լուրերով, հերյուրանքներով հզնում էին Հայ եկեղեցին հեռու պահել մերձեցումից պրավոսլավ խաղաղասեր եկեղեցիների հետ:

Սակայն իզուր են թշնամու նողկալի փորձերը. Հայ եկեղեցին երախտապարտ է և՛ ռուս մեծ ու մեծահոգի ժողովրդին և՛ Ռուսաց ազատախոն եկեղեցուն, եկեղեցի, որ փույր եկեղեցիների սովերեն իրավունքները ճանաչելով ու հարգելով, խարազանում, անարգանքի սյունին է գամում պատերազմի հրձիգներին ու բարձր ծածանում ֆրիստոնենական եղբայրության, խաղաղության սրբազան դռը:

Աշխարհում և՛ ոչ մի ժողովուրդ այնպիսի երախտի շունի հույ ժողովրդի նկատմամբ, ինչպիսին ռուս ռզնիվ ժողովուրդը. ռուս ֆաղաֆի ժողովրդի օժանդակությամբ հայ ժողովուրդն ու Հայ եկեղեցին փրկվեցին պարսկա-տանկական բռնություններից. ռուս ժողովրդի օգնությամբ էր դարձյալ, որ փրկվեցին կործանման անդնդի եզրին կանգնեցված հայ ժողովրդի բազմատանջ քեկորները, և ռուս ժողովրդի օժանդակությամբ է, որ այսօր հայ ժողովուրդը Սովետական Հայաստանում, խաղաղալետ պայմաններում, իր երջանիկ կյանքն է կերտում և աստանդական եղբայրներին ու փույրերին իր գիրկն ընդունում:

Ավտոկեֆալույթյան 500-ամյա հոբելյանի առթիվ Հայ եկեղեցին, Նոյան տապալակիր քիքլիական Արարատ սրբազան լեռան ստորոտում վեր խոյացած ֆրիստոնենական հավաքի ամենահինավուրց օջախ սուրբ էջմիածնից, իր ջերմագին ողբույնն է հղում Ռուսաց պրավոսլավ փույր մեծագոր եկեղեցուն և աղոթում է նրա հարատևության, բարգավաճման ու ծաղկման համար: